

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASLARIMIZ KAVRAMINA GENEL BİR YAKLAŞIM;

“Yaşayan miras” olarak da adlandırılan somut olmayan kültürel miras kavramı; topluluklar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılan uygulamaları, temsilleri, ifadeleri, bilgiyi ve becerileri içermektedir.

Somut olmayan kültürel mirası bu topluluklara aidiyet ve devamlılık duygusu sağlamakta, diğer yandan yaratıcılığı ve refahı teşvik etmekte, doğal ve sosyal çevrenin yönetimine katkı sağlamakta ve gelir yaratmaktadır.

UNESCO 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi; bu kırılğan mirasın korunmasını, canlılığının güvence altına alınması ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlama potansiyelinden faydalanılmasını temin etmeyi amaçlamaktadır. UNESCO'nun bu alandaki eylemi, üye devletlerin dünya genelinde koruma için uluslararası işbirliğini teşvik etmeye ve bu yaşayan mirasın sürdürülebilir korunması lehine kurumsal ve profesyonel çevrelerin yaratılmasına destek olmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 14.07.2004 tarihli 5225 sayılı “Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu”, somut olmayan kültürel miras kavramını tanımlamakta, bu mirasın halkbiliminin inceleme alanını oluşturduğunu vurgulamakta ve kültür yatırımları alanındaki önceliğini ortaya koymaktadır. Sözleşme, TBMM'nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul edilmiş ve Türkiye taraf olmuştur. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” (No: 5448) 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Konuyla ilgili belgeler 23/03/2006 tarihinde UNESCO Genel Müdürlüğüne verilmiş ve böylece Türkiye'nin sözleşmeye taraf olma süreci tamamlanmıştır.

27-29 Haziran 2006 tarihlerinde Fransa'nın başkenti Paris'teki UNESCO Genel Müdürlüğünde toplanan Taraf Devletler Genel Kurulu'nda Türkiye, Sözleşmenin Yönetim Kurulu niteliğindeki Hükümetlerarası Komite'ye seçilmiştir. Türkiye, 2010 yılında biten Komite üyeliğinde Millî Komisyonumuzun ve Somut Olmayan Kültürel Miras Komitemizin Başkanı Prof. Dr. Öcal Oğuz tarafından temsil edilmiştir. Devletimiz 2-5 Haziran 2014 tarihleri arasında gerçekleşen Taraf Devletler 5. Genel Kurulu'nda Hükümetler Arası Komiteye 2014-2018 dönemi için ikinci kez seçilmiştir. Sözleşmeye şimdiye dek 161 ülke taraf olmuştur.

DÜNYA MİRAS LİSTESİ'NDE TÜRKİYE

1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre oluşturulan ve Dünya Miras Komitesi (DMK) tarafından yönetilen Dünya Miras Listesi'nde Dünya Miras Alanı (DMA) olarak ilan edilen 1031 miras yer almaktadır. Bunlardan 802'si kültürel, 197'si doğal ve 32'i karma (doğal ve kültürel) miraslardır. Türkiye'nin bu listede 13'ü kültürel, 2'si karma olmak üzere 15 mirası bulunmaktadır:

1. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (1985)
2. İstanbul'un Tarihi Alanları (1985)
3. Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (1985) (Kültürel ve Doğal, Karma Miras Alanı)
4. Hattuşa: -Hitit Başkenti (1986)
5. Nemrut Dağı (1987)
6. Hieropolis-Pamukkale (1988) (Kültürel ve Doğal, Karma Miras Alanı)
7. Xanthos-Letoon (1988)

8. Safranbolu Şehri(1994)
9. Truva Antik Kenti (1998)
10. Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (2011)
11. Çatalhöyük Neolitik Kenti (2012)
12. Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (2014)
13. Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (2014)
14. Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (2015)
15. Efes (2015)

Kültürel miras yaşadığımız topraklarda bizden önce yaşamış milletler tarafından bizlere bırakılan değerlerdir. Öyle geçmişten kalan herşey de kültürel miras sayılmaz çünkü bunun için de belirlenmiş bazı kriterler var. Belirlenmiş olan kriterleri taşıyanlar “kültürel miras” sayılmakta ve korunması gereken değerler listesine alınmaktadır.

BİR ŞEYİN ULUSAL KÜLTÜR MİRASI OLMA ŞARTI:

1. Yaratıcı insan dehasının ürünü olması
2. Belli bir zaman diliminde veya kültürel mekanda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi
3. Kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması
4. İnsanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması
5. Bir veya daha fazla kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine veya toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunması ve özellikle bu örneğin, geri dönüşü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirmesi
6. İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması

TÜRK DAMASI İLE ŞAŞIRTAN TECRÜBELER:

Şili Kültür Bakanlığı ve Santiago Belediyesinin resmi görevi ile gittiğim Santiago – Şili’de meslektaşım RodrigoMartinez GONZALES ile iş çıkışı saatinde başkent Santiago’nun en işlek yaya caddelerinden birinde yürürken ağaçların altındaki kalabalık insanlar dikkatimi çekti. Biraz daha yaklaştığımda her ağacın altındaki oturma gruplarında 2 kişinin dama oynadığını ve diğerlerinin büyük bir dikkatle onları izlediğini gördüm. Benim görebildiğim en az 10-12 farklı oyuncu grubu vardı. Bunun özel bir yarışma olup olmadığını sorduğumda ise normal bir iş çıkışı eğlencesi olduğunu adının “DamasTurcas – Türk Daması ” olduğunu söyleyince bu bilgiyi kendi ülkemde bilmediğim için biraz utanmakla birlikte merakımda çoğaldı. Osmanlı döneminden Anadolu ve Suriye topraklarından gelen arapların, vize alabilmeleri için aldıkları pasaportlarda TURCO yazması sebebiyle onlara TÜRK dendiği ve bu oyunun onlardan buraya taşındığını anlattı. Ve Şili’de halen yaşayan, şaman kültürüne sahip (biz Türklerin tüm geleneksel ruh ve hallerine vakıf – nazar inançları, ana besin kaynaklarının yoğurt olması, mısır ekmeği alışkanlıkları – ritüelleri vs.) ilkel kabileMapuche’lerin de bu dama oyununu çok sevdiklerini anlatınca bu oyunun bu bölgeye geliş tarih aralığı tahminimden çok uzaklara gitti.

Fotoğraf: Dilek ALP PERÇİN, Santiago / ŞİLİ 2012

Kayseri İl Kültür Müdürlüğüne bağlı Kayseri Arkeoloji Müzesinin uzmanlarından Dilek BAMYACI ile toplantımızın sonunda müzeye indik ve Anadolu'nun hazinelerini dolaşmaya başladık. Dilek Hanım tek tek bilgi alma esnasında o bölgede yapılan kazı çalışmalarından ve çıkan malzemelerden konuşurken bir cam fanusun içinde ilginç bir toprak seramikten yapılmış malzemenin Hititlere ait bir DAMA olduğunu söyledi.

Kayseri'deki Kültepe-Kaniş Karum kazı alanında yapılan kazılarda bulunan tabletlerde, kadın hakları, çocukların evlat edinilmesi, beşik kertmesi, sosyal hayata dair bulguları işlenirken çıkan parçalar bizlere bazı net bilgilerde sunuyor. Kültepe Kazı Başkanı Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu, pek çoğu Asurlu tüccarlarla yapılmış ticari yazışmalar olan tabletlerin aynı zamanda milattan önce (M.Ö) 4 binli yıllardaki sosyal yaşantıyı da anlattığını belirtiyor. Seramik dama parçalarının adetlerine bakacak olursak, damanın bu bölgede çok yaygın olduğunu ve önemsendiğini bize gösteriyor.

Fotoğraf: Dilek ALP PERÇİN
Kayseri Arkeoloji Müzesi, 2015

Y.Müh.Dilek ALP PERÇİN
Gölcük Belediyesi Sanat Galerisi Müdürü
Birleşmiş Milletler Uzman Eğitimcisi
İstanbul Üniversitesi Kültürel Miras Araştırmacısı

Kaynaklar:

Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi - <http://www.unesco.org/culture>

Kayseri İl Kültür Müdürlüğü

Kültür Bakanlığı Kayseri Arkeoloji Müzesi Envanteri